

nr.2 | IUSBÄRAREN

2019

UTGIVEN AV JURIDISKA FÖRENINGEN VID STOCKHOLMS UNIVERSITET SEDAN 1959

■ GÖRAN LAMBERTZ:

Ett liv i juridikens tjänst

■ EU-VALET

Intervju med
Ulf Bernitz

■ MEDIA OCH BROTT

Om brottsnyheter
som säljer

■ SYRIEN

Regimen, IS
och rättvisan

I DETTA NUMMER

Chefredaktören har ordet.....	3
Ordföranden har ordet	4

EU-rätt

Intervju: Ulf Bernitz	6
EU-valet	8
Brexit	9

Nyhetsnotiser.....	10
Syriska regimen.....	11
Frågan om en IS-tribunal.....	12

Media och brott

Hedvig Pollack om brottsjournalistiken.....	14
Varbergsfallet.....	16
När journalister ringer	17
Intervju: Göran Lambertz.....	18

Filmrecension: En kvinna bland män	22
Bokrecension: Axberger om nätkränkningar	23

Tankar inför juristexamen.....	24
Insändare	25
Myndigheters grundlagskunskap	26
Skjutningarna i förorten	28
Brottsofferjouren	29
Fråga arbetsrättaren Rebecca.....	30

ANSVARIG UTGIVARE

Sam Bidi
ordforande@jurstud.com

CHEFREDAKTÖR

Ingrid Öhrn
chefred@jurstud.com

VICE CHEFREDAKTÖR

Fredrika Lageryd
vicechefred@jurstud.com

INFORMATIONSSSEKRETERARE JF

Henrik Delfin
infosek@jurstud.com

GRAFISK FORM OCH LAYOUT

Jill Wallentin
mail@jillsmat.se

ANNONSBOOKNING

Ingrid Öhrn
chefred@jurstud.com

TRYCK

Dixa AB, www.dixa.se

OMSLAGSFOTO

Ingrid Öhrn

ADRESS

Frescativägen 16
114 18 Stockholm

FÅR DU INTE TIDNINGEN?

Ring 08-15 69 71 eller
maila chefred@jurstud.com

Redaktionen förbehåller sig rätten att skära i eller
refusera insänt material. För icke beställt material
ansvarar ej. I tidningen gjorda uttalanden är
endast om så anges att betrakta som JF:s eller
IUSBÄRARENS ståndpunkt.

Redaktionen

FREDRIKA LAGERYD
Vice chefred.
/Illustratör

DAVID MUNCK
Alumniskribent

FIREL DANHO
Skrivent

OSCAR
GUSTAFSSON
Skrivent

JOHANNA
ANDERSSON
Skrivent

TOM CARLSSON
Skrivent

CORNELIA FRANK
Skrivent

HARRI
KORHONEN
Skrivent

CRISTINA
KESKITALO
Skrivent

LIZA YANDAM
Illustratör

JILL WALLENTIN
Formgivare

■ CHEFREDAKTÖREN HAR ORDET

Verkligheten låter sig inte fångas i en nyhetstext

JJ DEN värsta kulturkrocken jag stött på här i Sverige är mellan den akademiska världen och medierna.” Så sa sociologen Mehrdad Darvishpour i en intervju med SR hösten 2017. Då hade Delegationen för migrationsstudier nyligen publicerat en studie som visade på hur medier ofta speglar invandringen som någonting negativt för Sverige. Vad Darvishpour menade var att forskningen redovisar huvudsakligen positiva effekter av invandringen, medan medierna tenderar att framställa den som problematisk.

Liknande mönster ser vi i brottsjournalistiken. Nyhetsmediernas rapportering speglar egentligen inte brottsutvecklingen på något sätt. Det handlar om vad som säljer. Och då är det extrema våldsbrott som får stor uppmärksamhet, ofta följt av en stark medieopinion.

Den sensationslystna brottsrapporteringen kan få allvarliga konsekvenser. Inte bara för att den förmedlar en skev bild av brottsutvecklingen. Utan också i de specifika fallen. Dels för rättssäkerheten. Dels för de människor som är inblandade; den åtalade, målsäganden, vittnen.

I detta nummer skriver vi om medier och brott. Det blir brottsnyheter, mediedrev, tunnelseende och jurister i media. Bland annat skriver Cornelia Frank om det uppmärksamade Varbergsfallet. Medieforskaren Ester Pollack intervjuas om säljande brottsnyheter och varför viss brottsrapportering kan skada rättssäkerheten.

Jag har intervjuat Göran Lambertz, f.d. justitieråd och en av Sveriges mest omdebatterade jurister, om hans liv som jurist i offentlighetens och medias ljus.

Det är valtider i EU-parlamentet och därför passar vi även på att ägna ett par uppslag åt EU-rätten. Firel Danho har tagit pulsen på EU-kommissionen inför valet. Tom Carlsson har intervjuat Ulf Bernitz, som menar att det nog skulle behövas en bättre EU-bevakning.

Det här blir mitt sista nummer som chefredaktör. Våren 2017 skrev jag, med stor entusiasm, min första artikel för iusbäraren. Och den glöd jag kände då avtog aldrig. Tvärtom.

När jag ser tillbaks på mina två år i redaktionen är det så mycket som har varit bra. Vår fantastiska redaktion, alla trevliga och intressanta intervjuer och själva skrivandet i sig. Därför är det med lite tungt hjärta jag nu lämnar posten. Tack alla som på olika sätt bidrar till den här tidningen. Må den leva länge till.

Ingrid Öhrn, Chefredaktör

Annonsera i iusbäraren?

annonsansvarig.iusbaren@jurstud.com

En turbulent vår – nu blickar vi framåt

VÅREN har anlänt till Juristernas hus. Solen skiner och husets uteplats är välbesökt av föreningens medlemmar under dygnets alla timmar. Trots det stundvis goda vädret så har den senaste tiden varit en minst sagt turbulent tid för Juridiska Föreningen. Föreningssammanträdet har fått säga sitt och sedan måndagen den 6 maj har vår vice ordförande varit tvungen att lämna styrelsen, vilket är anledningen till att jag författar denna krönika ensam. Sådana omständigheter har tidigare inte föranletts Juridiska Föreningen, och jag som ordförande vill beklaga den stämning som rått.

Samtidigt ser jag ljuset i slutet av tunneln. Vår styrelse har fått nytillskott och verksamheten blomstrar som aldrig förut. Årets största tillställning, Sommartanken, börjar sakta men säkert närma sig.

Redan andra helgen i maj hade jag samt delar av styrelsen möjligheten att besöka den årliga slottsbalen hos Juridiska Föreningen i Örebro. I anslutning till balen hölls också JURO-mötet, där jag hade förmånen att byta tankar med övriga juridiska föreningar i Sverige kring hur vi kan påverka utbildningen vid respektive lärosäte. Under samma helg hade mina styrelsekollegor hemma i Stockholm äran att ta emot internationella studenter från vår systerförening Codex, vilket skedde i samband med Folkbanquetten som blev en minst sagt lyckad tillställning. Jag kommer även

att under maj månad spendera ett par dagar i Graz, Österrike, tillsammans med Stiftelsen Juridisk Fakultetslitteratur, där en konferens tillsammans med Juridiska Fakulteten kommer att anordnas.

Sammantaget har vårens verksamhet trots omständigheterna varit väldigt lyckad. Vårt samarbete med SUS har blivit betydligt mycket bättre än tidigare, samtidigt som vi ännu arbetar aktivt för att uppnå kärstatus. Än är vårterminen inte slut, och jag vill önska våra medlemmar lycka till inför terminens sista tentamina. Under sommarmånaderna kommer en hel del positiva förändringar ske på Juristernas Hus. Detta kommer ske främst i form av en större renovering, vilket jag är övertygad om kommer vara en välbehövlig stämningshöjare.

Snart nalkas hösten och vi står inför många roliga evenemang och tillställningar. I vanlig ordning följer en insparksperiod för nyantagna juriststudenter samt internationella studenter då en mängd roliga evenemang kommer anordnas. Jag önskar alla medlemmar välkomna till att delta i höstens bravader och uppmanar samtliga att engagera sig i

Ordförande Sam Bidi

våra olika kommittéer. Jag vill även passa på att påminna om vår arbetsmarknadsmässa Juristdagarna 2019 som vår ledningsgrupp arbetar med i skrivande stund. Håll utkik bland våra sociala kanaler så ni inte missar denna chans till att få en inblick i vårt arbete.

Vi står med andra ord inför en mycket spännande höst. Våren är ännu inte över och jag vill därför uppmana samtliga studenter på campus att besöka Juristernas Hus, vare sig om det är för att ta en kaffe eller för att delta i evenemang. Vi ses på Juristernas Hus!

ORDFÖRANDE Sam Bidi
FOTO Staffan Westerlund

ROSCHIER

Learn from the best.

The Roschier name stands out.
It's a quality standard, a seal of approval,
proof of a business operating at the highest level.

At Roschier, you will get to learn from the best — by working with the best. You will join a group of talented and inspiring professionals, dedicated to driving the future of the legal profession. Every day, we challenge ourselves to improve, to be the best. It's what forges us together, it's what pushes us to stand out in the legal profession, and it's what makes us Roschier.

Apply today — and start at the top.
www.roschier.com

“Visst borde vår EU-bevakning vara bättre”

VALET TILL EU-PARLAMENTET den 26 maj kommer allt närmare och det är dags att fräscha upp sina kunskaper om EU. Vad passar då bättre än att fråga någon som har koll? iusbäraren har träffat professor Ulf Bernitz för att bli upplysta på nytt om den union vi lever i.

DET första man lägger märke till i Ulf Bernitz arbetsrum är kudden med EU-emblemet som ligger i en av fåtöljerna. Det andra är EU-flaggan som står i bokhyllan. Detta blir fullkomligt naturligt när man betänker att Ulf Bernitz är professor i europeisk integrationsrätt. Han är även en av två författare till boken Europarättens grunder, vilken alla studenter på juristprogrammet läser under kursen Europarätt. 83 år fyllda undervisar han fortfarande och har således rejält med erfarenhet och kunskap om Europafrågor. Svaret på den första frågan kommer därför utan tvekan.

Vad ser du som de största fördelarna med EU?

Ja, det är ju så himla mycket. Jag tycker att det inte bara gäller ekonomi och handel utan det gäller oss människor också. Man är även EU-medborgare, man har full rörelsefrihet, man kan jobba och studera över hela EU. Man är med i ett större sammanhang i Europa. Jag tycker det är väldigt viktigt. De enskilda människornas Europa. Det är också mycket viktigt ur ekonomisk synpunkt. Sverige

är ett litet land som är oerhört exportberoende. Vi är specialiserade på vissa saker och importerar resten. Det är klart väsentligt att vi har tillgång till den inre marknaden. Men jag tycker ändå att den här biten som rör den enskilde är oerhört viktig och ibland lite försummad.

Kan du se några nackdelar med EU för Sveriges del?

Egentligen inte. Det här att vi har haft en stor invandring och att det finns olika synpunkter på det, det är liksom inte en EU-fråga ändå. Det är lite synd att vi inte har kunnat komma överens inom EU om en gemensam fungerande asylpolitik. Det är klart att där kunde EU ha gjort mer. Det blev ju så att Sverige, ett öppet och välvilligt land, fick ta en väldigt stor stöt när flyktingströmmarna kom. Man kan givetvis kritisera att inte mer gjordes på EU-nivå för en jämnare fördelning.

Vad tycker du om bevakningen av EU i svenska medier?

Den är vanligtvis dålig. Det finns väldigt få svenska korrespondenter i Bryssel som är där löpande och följer vad som

händer och rapporterar på ett trevligt sätt. Det är några enstaka, de har ofta varit där väldigt länge. Det är lite knappt. Det skymtar till ibland om det är någonting speciellt, om det är någon kris eller så där så vaknar man till. Visst skulle vår EU-bevakning vara bättre och täcka mer.

Tycker du att EU-parlamentarierna borde vara bättre på att förklara vad de gör?

De har lite dålig kontakt med hemmaplan ibland. Europaparlamentet är liksom en scen för sig och Sveriges riksdag en annan scen. Det är lite dålig koppling däremellan många gånger. Det är fler som träder fram mer inför valet då mycket handlar om att välja nya parlamentariker. Många erfarna lämnar. I Europaparlamentet är det nog så att man bör sitta på sin andra mandatperiod för att få något inflytande överhuvudtaget. Det tar så pass lång tid att komma in i det hela och få en personlig position. Det tar ett ganska bra tag att bli någon som leder förhandlingar eller spelar en central roll i skeendet.

Vad har studenter på kursen i Europarätt svårast att förstå vad gäller EU?

Det är det här om hur Europarätten egentligen gäller i Sverige, med rättighetsskydd och så vidare. Samspelet är rätt så komplicerat. Normhierarkin och sådant är inga lätta saker. Jag brukar all-

tid säga om jag föreläser på Europarätten att man ska tänka på att det är ett logiskt system och försöka hitta strukturen i det hela och hur olika bitar hänger ihop. Det är viktigt om man ska få ett bra resultat.

Det har varit mycket debatt om EU:s nya upphovsrättsdirektiv. Det har talats om internets död. Är farhågorna befogade?

Nej. Det har varit otroligt mycket lobbyingsverksamhet kring det direktivet från bägge sidor. Det blir att man tar till väldigt kraftiga ord. Men egentligen kan jag inte förstå varför det ska vara gratis på nätet att utnyttja författares, kompositö-

ers och så vidare verk. I offlinemiljön är det självklart att man betalar för utnyttjandet i en eller annan form. Varför ska det vara annorlunda när det är online? Sen måste det utformas på ett sätt så att det inte blir alltför krångligt. Men det där att allting ska vara fritt bara för att det är online, det har jag svårt att förstå.

Vilken effekt tror du en fullbordad Brexit skulle få för EU-samarbetet?

Det är bara negativt. Men mest negativt för briterne själva. Jag följer det därnoga. Jag har varje termin en föreläsning på grundkursen om Brexit och vad som

händer. När jag är i Oxford, i den miljön bland akademiker och studenter, där får man leta länge för att hitta någon som tycker att Brexit är en bra idé. Men det är klart, det finns andra uppfattningar också. Men det är negativt för alla som jag ser det.

Kan man redan nu säga något om vilka projekt som är på gång inför nästa mandatperiod?

Det är klart att klimatfrågorna är centrala och mycket uppmärksammade. Hela det komplexet med klimat, miljö, energi och sånt, det kommer vi att få höra mycket mer om. Sen är det den eviga frågan om man ska kunna lösa det här med flyktingkrisen och hitta några fördelningsmekanismer. Det är en situation som naturligtvis är gemensam. Vi får se om det går att lösa det bättre.

Hur tror du att EU-samarbetet kommer att se ut om 20 år?

För att kunna ändra EU:s fördrag fordras det enhällighet bland medlemsstaterna. Sen ska fördragsbestämmelserna dessutom godkännas nationellt i varje land. Detta gör det så svårt att ändra EU:s grundläggande fördrag att det nästan är praktiskt omöjligt. Därför kan man tänka att det inte kommer vara så olik mot idag. Men det är väl troligt att det har kommit lite längre med integrationen på olika områden. I grund och botten tror jag inte det kommer att förändra sig så värst väldigt djupgående. Sen får vi se i Sverige, det här med euron är en död fråga för närvarande. Om det så småningom kommer att ändras, det återstår att se. Men på 20 år kanske.

TEXT Tom Carlsson
FOTO Ingrid Öhrn

Ulf Bernitz utanför Södra Huset.

EU-kommissionen inför valet

Svenskarnas engagemang inför EU-valet i år är historiskt högt. Det menar Katarina Areskoug Mascarenhas, chef för representationen i EU-kommissionen i Sverige. Iusväraren har ingtervjuat henne om arbetet inför EU-valet.

EU-KOMMISSIONEN är EU:s verkställande organ. Några av kommissionens främsta uppgifter är att ta fram lagförslag och bevaka att lagar genomförs i medlemsländerna, när de antagits av rådet och parlamentet. Kommissionen har också som uppgift att se till att EU:s fördrag tillämpas i medlemsländerna. EU-kommissionen liknas ofta vid EU:s regering. Likt en regering har den till uppgift att lägga fram lagförslag, med den avgörande skillnaden att kommissionärerna är tjänstemän. Medlemsländernas regeringar föreslår varsin kommissionär som sedan måste godkännas av EU-parlamentet – en maktindelning som ska förhindra att olämpliga personer tillsätts.

Söndagen den 26 maj 2019 är det val till Europaparlamentet (EU-val) i Sverige. I valet väljer medborgarna i EU:s medlemsländer vilka som ska representera dem i parlamentet de kommande fem åren. Katarina Areskoug Mascarenhas berättar:

– Vårt arbete går ut på att ta vara på detta engagemang, men även att själva generera intresse och förklara varför Sveriges medborgare ska gå och rösta

den 26 maj – genom ännu mer aktiviteter, evenemang, debatter, kommunikation på sociala medier och dialog med journalistkåren. Kort sagt får vi uppmana svenskarna att de ska gå och rösta i EU-valet, men inte vad och vilka de ska rösta på.

EU-valet handlar om att ta politisk ställning genom att rösta på ett parti. Katarina menar att EU-kommissionens huvudsakliga roll inte påverkas av detta.

– Kommissionärerna arbetar endast för EU och EU:s bästa och får inte påverkas av sin tidigare partitillhörighet. Vår huvudsakliga roll på representationen i Sverige är inte att arbeta med politikutveckling utan att se till att kontakten mellan Bryssel och Stockholm, exempelvis vid tillämpningen av lagstiftning, sker så smidigt som möjligt, att det finns ett djupt informationsutbyte däremellan.

Vi har också den långsiktigt otroligt viktiga uppgiften att öka kunskapen om och intresset för EU i det svenska samhället.

Endast 51,07 % av EU-medborgarna röstade i EU-valet 2014 i Sverige. Men enligt Katarina finns idag mer intresse för EU-valet än de föregående valen.

– EU-valet skapar ett intresse, en uppmärksamhet och en debatt om EU som inte finns på samma sätt annars, vilket gör det till en fantastisk möjlighet för oss i kommissionen att lyfta EU:s betydelse för Sverige. Det är väldigt roligt att se att det svenska stödet för vårt EU-medlemskap är historiskt högt och att det finns ett så stort intresse för EU-valet i Sverige.

TEXT Firel Danho

FOTO EU-kommissionen

Brexitavtalet – Storbritannien lämnar EU

I en folkomröstning den 23 juni 2016 röstade 52 % briter för Brexit. Avgörande för utfallet var en negativ syn på invandring, nationalistiska strömningar samt uppfattningen att bara briter ska råda över Storbritanniens lagar. Ännu är inget utträdesavtal godkänt och premiärminister Theresa May kämpar i motvind.

DET brittiska parlamentet har under tre gånger röstat ned det utträdesavtal som regeringen förhandlat fram med EU och medlemsstaterna. Storbritanniens premiärminister, Theresa May, försökte hitta en lösning för att undvika att lämna EU utan ett avtal. Situationen har lett till att datum för Brexit skjutits upp till den 31 oktober 2019. Ett brittiskt utträde kan ske dessförinnan om båda parterna formellt godkänner ett Brexitavtal. Men med många intressen med i spelet är det lättare sagt än gjort.

Brexitavtalet – vad gäller?

EU OCH MEDLEMSSTATERNA vill ha ett "ordnat utträde" genom att reda ut konsekvenserna för invånare och företag. De vill helst att Storbritannien stannar kvar i EU men det är upp till varje enskilt land att lämna EU om det så önskar. Sverige vill att de cirka 100 000 svenskar och 1 000 svenska företag som finns i Storbritannien ska kunna verka och bo som de gör idag samt att handeln mel-

lan Sverige och Storbritannien fungerar smidigt efter Brexit.

MAJORITETEN i Storbritannien röstade för Brexit. Theresa May informerade 2017 i ett tal hur hon och majoriteten ser på utträdet: "Jag vill att Storbritannien ska stiga fram starkare, säkrare och mer enat än förut. Jag vill att vi ska vara ett verkligt globalt Storbritannien." Samtidigt vill hon lämna EU:s inre marknad, det gemensamma tullsamarbetet och att EU-domstolen inte längre ska ha någon dömande makt i Storbritannien. Hon vill bevara handeln med EU-länderna via ett "omfattande, djärvt och ambitiöst frihandelsavtal".

EU-PARLAMENTET måste godkänna utträdesavtalet med Storbritannien. Och parlamentet föredrar givetvis att Storbritannien fortsätter sitt EU-medlemskap.

EU-KOMMISSIONEN behöver föreslå ny lagstiftning, ge vägledning på relevanta områden samt samordna planering och genomförande av insatser.

EU-MEDBORGARE som bor i Storbritannien (3 miljoner) och briter i övriga EU-land (1 miljon) kommer enligt avtalet kunna bo kvar efter det formella utträdet. Personer som flyttar till Storbritannien efter Brexit ska omfattas av de nuvarande reglerna. Vad gäller frågan om brittiska medborgare som bor i ett EU-land idag ska få bo kvar under samma förutsättningar finns ingen enighet än. När övergångsperioden löper ut i slutet av 2020 väntas den fria rörligheten för EU-medborgare i Storbritannien upphöra.

EUROPEISK SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIK - Storbritannien kommer få del-

ta i EU:s militära och civila samarbeten dock kommer landet sakna beslutande-makt.

INTERNATIONELLA AVTAL MELLAN EU OCH STORBRIANNIEN kommer under övergångsperioden fortsätta att gälla men Storbritannien kan under den tiden ingå nya avtal eller ersätta EU:s avtal när perioden är över.

OM STORBRIANNIEN LÄMNAR UTAN BREXITAVTAL blir det ett s.k. hårt Brexit, vilket innebär att landet inte kommer ha någon övergångsperiod. Det leder till att de internationella avtalen upphör att gälla omedelbart. Handel mellan EU-länderna och Storbritannien kommer få svåra hinder utan tydliga regelverk och med höga tullar. Det juridiska läget kan bli kaotiskt. Det blir ett stort hål EU:s budget om briter inte betalar vad de åtagit sig att betala.

TEXT Firel Danho

ILLUSTRATION Fredrika Lageryd

Bidragsbrott mot CSN

Det tas tuffare tag mot fusk och slarv med studiemedel. En kvinna uppbar studiestöd för komvux hela vårterminen 2016 men hoppade av redan i januari utan att meddela CSN. Svea hovrätt, som menar att hon inte kan ha varit i god tro, dömde för bidragsbrott till villkorlig dom med dagsböter. Kvinnan har överklagat till HD.

Mildrad dom för hämndporr

En kille fotade sin dåvarande flickvän naken och i underkläder när hon sov. Enligt egen uppgift sparade han bilderna i en lösenordskyddad mapp på Snapchat. Tingsrätten fällde honom för både kränkande fotografering och olaga integritetsintrång. På sist-nämnda åtalspunkt friar Hovrätten över Skåne och Blekinge, som inte finner styrkt att han visat bilderna för fler än ett fåtal personer. Han döms till skadestånd och ungdomsvård.

Trans-rättegång i England

Miranda Yardley föddes som pojke, är revisor och hårdrocksskribent, könsopererad i vuxen ålder och öppet transsexuell. Miranda försvarar samtidigt kvinnors rätt till egna sfärer inom idrott, politik, hälsovård, skyddade boenden och lesbisk dejting, och kritiserar föräldrar som byter kön på sina barn. En sådan förälder, med hög profil genom lobbyorganisationen Mermaids, polisanmälde Mirandas kritik som hatbrott. Efter en dags förhandling i Basildon (en stad känd för varierade könsuttryck genom Depeche Mode) sa rätten på common law-vis att det finns "no case to answer". Miranda är lättad men anser att grupper som Mermaids saboterar tolerans, fri debatt och "allt som jag kämpat för".

Förhandsavgörande om ID-krav?

Sista ordet tycks sagt om "gymnasielagen" då Migrationsöverdomstolen godtog bevislättnad för identitet hos unga ensamkommande. Men hindrar EU/Schengen-kodex ändå sådan lättnad för vuxna? Det undrar Förvaltningsrätten i Malmö, vars migrationsdomstol nu begär förhandsavgörande från EU-domstolen och hänvisar till bl.a. gymnasiefallen. Dock har klaganden, som av Migrationsverket nekats förlängt uppehållstillstånd pga. oklar identitet, ingen likartad situation. Han kommer inte från någon krigszon. Han har flera pass i olika namn och är utvisad från Norge efter grova narkotikabrott.

Justitiekanslern backar

JK Mari Heidenborg lägger ner förundersökningen mot alla 16 tidningar som skrev att en chaufför visat porr för barn. Filmen var från 11 år och sattes igång av en skolelev i bussen. De som tog bort fejknyheten från nätet inom två veckor på JK:s signal kan inte åtalas. Att dessa utgivare skyddas mer än dem som tog bort självmant när allt visats vara lögn, är en kritik mot nya 6 kap. 6 § YGL men justitieminister Morgan Johansson anser det för tidigt att utvärdera. Enligt mediedebattören Nils Funcke borde ingen utredning om förtal ha inletts då chauffören var anonymiserad (Aftonbladet 1 april). Han blev dock identifierad i byn. Vilken busslinje han körde stod i Norran, som talat med bussbolagets VD (denne anser sig felciterad) men ingen passagerare. "Att prata med busschauffören kändes inte heller aktuellt", sa Norrans chefredaktör Marcus Melinder till Medierna i P1.

Kan rättvisan nå ikapp Syrien?

David Munck hörde en panel om Syrien på Medelhavsmuseet. Han ger också bakgrund till kopplingen mellan IS och Syriens regim.

UNDER den arabiska våren 2011 fängslades syrisk frihetskämpar och studenter i massor. Från samma fängelsehålor släppte regimen ut förhårdade islamister. De fick vapen och byggde upp syrisk IS där Raqqa blev "huvudstad" 2014. Dit sände diktator Bashar al-Assad pengar och tekniker i utbyte mot gas och olja, med oligarker som mellanmän. Innan dess hade Assads män hjälpt många jihad-krigare in i Irak.

I vintras frigav Syrien över 30 IS-fångar, inklusive höga befäl. Nu som då är strategin att göra all opposition extrem. Bara så kan regimen bli legitim. Medan Fria Syrisk Armén (bildad av militära avhoppare som vägrade skjuta demonstranter) nästan krossats, fick IS länge fri lejd. När ryskt bombflyg anföll rebellfästet i metropolen Aleppo hösten 2015 ryckte IS fram även där.

Efter nyårsattentatet i Turkiet 2017 sa Assad-politikern Khaled Abboud öppet att Syriens säkerhetstjänst kan styra IS operationer. Aleppo hade stormats i ett blodbad; nu skulle grannländer hotas med terror om de inte fogar sig. Mohamed Mahla, officerare på inspektion i Daraa där protesterna startade, säger att fångar från 2011-13 [då demokratin hade en chans] kan ni glömma för de är

ändå döda, medan senare gripna kan få amnesti.

Nu måste världen välja mellan Assad och terroristerna, suckar Sverige-syrien Abdulla Ahmad Miri. Medan IS visade sitt barbari i realtid tycks Assad och hans patroner i Teheran och Moskva ha varit djävulskt sluga. Men de kan inte hindra miljoner syrier att vittna i exil. Det är kalkylens svaghet, som burit frukt denna vår.

Två män från Syriens säkerhetstjänst har gripits i Tyskland misstänkta för tortyr. Till svensk polis har 25 höga Assad-funktionärer anmälts via Civil Rights Defenders (CRD) av nio Sverige-syrier. En av de nio, Omar Alshogre, talade i SVT Agenda 24 mars med Kenneth Roth för Human Rights Watch (HRW). Roth sa att Assads hejdukar aldrig ska vara fria att resa i Europa.

Omar och hans medanmälare "Alaa" (hon heter något annat) gav den 20 februari skakande vittnesmål om tortyr när CRD och European Center for Constitutional and Human Rights (ECCHR) samlat en panel i Stockholm. Patrick Kroker, jurist för ECCHR i Berlin, framhöll att civila organisationer hjälpt syrisk flyktingar att nå rättsstaten. Hans tidsperspektiv var, att än idag åtalas nazi-förbrytare som kom undan.

Den franska juristen Catherine Marchi-Uhel berättade om sitt mandat från FN:s generalförsamling sedan Ryssland och Kina lagt veto i säkerhetsrådet mot att hänskjuta Syrien till domstol i Haag. Hon kan inte åtala eller döma men samlar bevis för framtiden. Lotte Leicht för HRW sa att EU-pengar behövs för att

Patrick Kroker.

utreda dessa brott. Inger Österdahl, Uppsala-professor i folkrätt, talade om universell jurisdiktion och hur Sveriges möjligheter att straffa folkrättsbrott stärkts genom SFS 2014:406.

TEXT & FOTO David Munck

Källor: Rohini Hansman Indefensible (bok 2018), Washington Post 26/3-11 och 9/10-15, Foreign Policy 9/2-16, Michael Weiss (Global Ethics Forum 2015), Syrian Observer 7/2-19, WSJ 22/8-14, Kyle Orton (blog), The New Arab 4/3-19, Metro 9/3-19.

Skribenten sitter i styrelsen för Föreningen Syrien Sverige.

IS-tribunalen – en ouppnåelig dröm?

Många svenska politiker vill upprätta en så kallad IS-tribunal, en internationell domstol inriktad på brott begångna av IS-jihadister i Syrien. Terroristhandlingar och folkmord måste bestraffas, men visionen om en särskild tribunal är näst intill omöjlig att uppnå.

DET finns i realiteten två vägar fram till en internationell brottmålsdomstol. Den ena är att upprätta en ad hoc-tribunal, det vill säga en tillfällig domstol med jurisdiktion över en viss konflikt. Sådana tribunaler upprättades exempelvis efter de jugoslaviska krigen och efter folkmordet i Rwanda. Den andra är att använda permanenta ICC - Internationella brottmålsdomstolen i Haag. Gemensamt för båda vägar är att de går genom samma aktör, som står för både den största möjligheten och det största hindret att upprätta en tribunal. Säkerhetsrådet är ett FN-organ vars uppgift är att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Det har 15 medlemmar, varav fem är permanenta och har vetorätt; Ryssland, Storbritannien, Frankrike, Kina och USA. Det innebär att det finns stora politiska

motsättningar, inte minst när det kommer till en konflikt som den i Syrien, där medlemsstaterna har stått på motsatta sidor. Den syrisk regeringen och Bashar al-Assad har fått militärt stöd från Ryssland, medan USA har gett ett visst stöd till rebellgrupper. Under konflikten har exempelvis Ryssland använt sin vetorätt vid hela elva tillfällen.

Svenska politiker verkar föredra en lösning som består av en ad hoc, alltså tillfällig, tribunal. Ett exempel är när regeringen i Sierra Leone år 2000 bad om stöd från FN och Säkerhetsrådet och genom ett avtal upprättade tribunalen. För att få igenom nåt liknande nu skulle dock alltså Syrisk regeringen självmanter om hjälp, vilket många bedömer som, om inte omöjligt, högst osannolikt.

Om en tribunal istället upprättas utan initiativ från den konfliktdrabbade staten sker det också genom Säkerhetsrådet, där de permanenta medlemmarna kan använda sin vetorätt. Tribunalerna väljer inte en sida i den aktuella konflikten, utan har jurisdiktion över vissa angivna brott, inom ett angivet område under en angiven tidsram. I det här läget skulle det alltså inte bli fråga om en renodlad IS-tribunal, utan en tribunal med jurisdiktion över Syrienkonflikten i stort. Det skulle innebära att även makt-havare med allierade i Säkerhetsrådet, exempelvis inom den syrisk regeringen och rebellgrupperna, skulle riskera att utredas och åtalas. Därför är risken stor

att de permanenta medlemmarna hade använt sin vetorätt för att skydda allierade.

När det kommer till ICC är det Romstadgan som i första hand avgör om domstolen har jurisdiktion. Staten inom vars territorium brottet har begåtts eller vars medborgare är misstänkt måste vara ansluten till stadgan. Syrien har inte anslutit sig till ICC och domstolen kan därför inte komma åt syrisk makt-havare, om inte Säkerhetsrådet godkänner jurisdiktionen genom kapitel sju i FN-stadgan.

Dessutom är ICC:s jurisdiktion begränsad till ett litet antal uppräknade brott, nämligen folkmord, brott mot mänskligheten krigsbrott och aggression. Domstolen skulle då inte begränsa sig till att åtala IS-krigare, utan alla sidor i konflikten som utfört brott under ICC:s jurisdiktion skulle riskera att ställas till svars i Haag. Det skulle alltså återigen innebära att det inte blir en IS-tribunal, som så många förespråkar, utan snarare en Syrientribunal.

Sverige däremot är ansluten till Romstadgan och ICC skulle därför i teorin ha jurisdiktion över svenska IS-krigare. Men domstolens mål är främst att komma åt ledare, snarare än personer långt ner i maktleden, då de sällan är de som är primärt ansvariga för de brott som räknas upp i stadgan. ICC skulle därför knappast ha något intresse att utreda och åtala de svenskar som rest till Syrien för

att kriga på IS sida. Det här är inte första gången röster höjs om att ställa ge ICC jurisdiktion över konflikten i Syrien. Redan 2014 lades ett förslag i säkerhetsrådet fram om detta, men både Ryssland och Kina använde sin vetorätt. Utsikterna för att få igenom ett sådant förslag idag är inte mycket bättre.

Även om ICC skulle få jurisdiktion eller en ad hoc-tribunal upprättas kvarstår ett par problem. För det första vill många svenska politiker att en eventuell internationell domstol ska pröva specifikt terroristhandlingar begångna under konflikten i Syrien. ICC har inte jurisdiktion över terroristbrott, då det inte är uppräknat i Romstadgan, och hittills har inte heller någon av ad hoc-tribunalerna haft det. För det andra verkar bygga förslagen på en internationell domstol på ett missförstånd om hur ICC och tribunalerna fungerar. En del förespråkar en särskild internationell domstol för att undvika att så kallade IS-jihadister återvänder till Sverige och provas och straffas här. Men ICC och tribunalerna har

inte egna fängelser och de som fälls sitter inte alltid inlåsta på livstid. I själva verket skulle svenska IS-krigare, om de blev fällda, avtjäna sitt straff i Sverige och så småningom släppas ut i samhället. Det går alltså inte att undvika återvändare från Syrien genom att upprätta en internationell domstol.

Trots att det finns många nackdelar och hinder är det viktigt att nämna fördelarna med internationella brottmålsdomstolar. Fred förutsätter rättvisa, och ett fungerande samhälle kräver att de ansvariga ställs inför rätta. Kriget i Syrien har förstört samhällsapparaten och landets ledning saknar både vilja och möjlighet att pröva de brott som har begåtts av konfliktens alla parter. Här kan en internationell domstol spela en viktig roll i att uppnå fred och långsamt bygga upp samhället igen. Domstolsprövningarna skulle dessutom vara ett sätt att bidra till historieskrivningen och undvika att händelserna faller i glömska. Om flera årtionden skulle brotten begångna i Syrien fortfarande kunna provas och

påminna om det som skedde under konflikten. En till viktig fördel är att domstolsprövningarna skulle ge tusentals vittnen en röst och en plats för att berätta om sina upplevelser. Ett tydligt exempel är prövningarna i Tribunalen för forna Jugoslavien där 4650 personer vittnade mellan 1995 och 2015. Dessutom finns många av vittnesmålen tillgängliga för allmänheten på nätet, vilket ytterligare bidrar till att bevara historien.

Utsikterna för att upprätta en IS-tribunal är alltså mörka. Om Säkerhetsrådet verkligen fokuserade på sin uppgift, internationell fred och säkerhet, skulle en Syrientribunal liknande de för Rwanda och forna Jugoslavien kunna upprättas, men så länge de ständiga medlemmarna använder sin vetorätt för egna intressen lär det inte att hända.

TEXT Fredrika Lageryd

FOTO Shutterstock

”Brott har alltid varit ett förstasidesfenomen”

INGRID ÖHRN HAR TRÄFFAT MEDIEFORSKAREN Ester Pollack för att prata om säljande brottsnyheter, mediedrev och varför viss brottsrapportering kan skada rättssäkerheten.

ESTER Pollack är docent i journalistik vid Stockholms universitet och forskar främst inom området medier och brott. År 2001 disputerade hon med en avhandling om 1900-talets utveckling av svensk kriminaljournalistik och kriminalpolitik. I sommar ger hon tillsammans med Sigurd Allern ut boken Källkritik! Journalistik i lögnens tid, som bland annat tar upp brottsjournalistikens utmaningar.

Historier om brott har genom hela historien varit ett väldigt centralt material i journalistiken, menar hon.

– Det har alltid varit ett förstasidesfenomen. Men när vi ser till hur brottsjournalistiken i nyhetsmedier förändrats över tid är det mycket som hänt. Det har mest att göra med samhällsförändringar. När samhället ändras påverkas journalistiken i samma riktning.

Exceptionella brottsnyheter säljer

Samtidigt finns en del mönster som varit generella och stabila över tid. Ett sådant generellt mönster är intresset för det exceptionella och avvikande. Våldsbrott, grov brottslighet och särskilt hemska fall har alltid uppmärksammats mer än vardaglig egendomsbrottslighet. Det har att göra med flera saker, menar Pollack. En faktor är att sådant som är avvikande passar själva definitionen av nyheter allra bäst. En annan är intresse- och försälj-

ningsaspekten.

– De allra flesta medier verkar på en kommersiell mediemarknad. Man ska sälja sin vara och då väcker exceptionella brott betydligt större intresse än andra typer av händelser. Publiken är uppenbart mer intresserad av våld och sexualbrott. Dessa brott passar också lätt in i mediedramaturgin.

Ytterligare något som förenar brottsrapportering över tid, åtminstone i modern tid, är att de exceptionella brotten ofta leder till långa rättsprocesser.

– Då finns en brottshistoria att följa, vilket betyder att nyhetsjournalistiken kan hålla intresset vid liv över lång tid.

Inte en skildring av verkligheten

Nyhetsmedier skildrar samhällets syn på brott, men inte nödvändigtvis vilka brott som ökat eller minskat. Brottsutveckling och brottsjournalistik är inte enkelt korrelerade, menar Pollack. Under 1950-talet, när all statistik visade på ökad brottslighet, fanns en stark tilltro till att kunna skapa ett samhälle utan brottslighet. Det präglade också hur medier rapporterade om brott; brottslingar betraktades som möjliga att reformera med exempelvis nya behandlingsmetoder. När brottsligheten senare, runt 90-talet, stabiliserades skrevs det istället väldigt alarmistiskt om brottsutvecklingen, i synnerhet var man upptagen av grova våldsbrott.

– Hållningen blev mer pessimistisk, man hade inte längre hopp om att behandling skulle hjälpa. Istället ställde man krav på hårdare straff. Våldsbrottsligheten hos ungdomar beskrevs närmast som en livsstil.

Den bild av samhället vi möter via medier påverkar oss. När de dramatiska och kittlande fallen får det största utrymmet förstärks bilden av att våldet breder ut sig oavhängigt brottsstatistikens uppgång eller nedgång.

Rättssäkerhetsproblem

Polisens auktoritet i mediesammanhang har vid flera tillfällen varit uppe för debatt. Som brottsjournalistikens främsta informationskälla är det egentligen inte konstigt att det också blir polisens perspektiv som dominerar i mycket av brottsrapporteringen, anser Pollack. Men det betyder inte att det är oproblemiskt.

– I ett första skede är oftast polisen källan till medierapporteringen. Det innebär att polisens beskrivning av en händelseutveckling ligger till grund för den fortsatta rapporteringen. Och i de fall där polisen misstänker en person i ett tidigt skede och det senare visar sig vara felaktigt, kan den journalistiska förmedlingen av detta få allvarliga konsekvenser.

Hon menar att det generellt är problematiskt när medierna i sin rapportering blir ensidiga, släpper kraven på källkritik och följer en särskild version av vad som hänt. Om polisen drabbas av tunnelseende – dvs bara ser i en enda riktning – och journalister okritiskt går i samma

spår, då finns risken för justitiemord.

– När en viss tolkningsram har etablerat sig, är det svårt att ändra på den. Ett kraftigt gruppträck kan leda till en likriktad rapportering. Vi har sett detta i väldigt många fall. Quick-fallet är ett tydligt sådant. Där förmedlade medierna en entydig bild av seriemördaren Thomas Quick tills journalisten Hannes Råstam skrev en bok där han följde upp fallet och dokumenterade att inga bevis var framlagda utöver Quicks tidigare framställning av sig själv som mördare. Då vände allt. Och samma medier som tidigare skrivit om det stora monstret skrev istället om det förfärliga rättsövergreppet.

När alla medier nappar okritiskt på samma berättelse får vi ett rättssäkerhetsproblem. Då finns risk att oskyldiga döms, menar hon.

– Det skapas en kraftig medieopinion som kräver något av rätten.

Men vilken inverkan en stark medieopinion faktiskt har på domstolen i en rättsprocess vet vi fortfarande väldigt lite om.

– Hur motståndskraftiga är nämndmän och jurister när opinionen blir så stark? Det finns föreställningar och idéer om relationen mellan medierna och domstolars utslag, men vi saknar forskningsbaserad kunskap om hur det här ser ut.

”Medier ska idealt sett vara ett rättsskorrektiv”

Medielandskapet har på senare tid förändrats radikalt. Digitaliseringen och stora företag som Google och Facebook

Ester Pollack är docent i journalistik och forskar om medier och brott.

har skapat ett helt nytt mediesystem. Det är svårt för många nyhetsmedier att överleva idag. Med ett system där var och en kan vara sin egen journalist och där spekulationer och förfälskade nyheter, fake news, får snabb spridning på nätet ställs krav på de traditionella medierna. Seriösa medieorganisationer behöver satsa mer konsekvent på källkritik för att överleva, menar Pollack.

– Människors tillit till journalistiken

har varit avtagande. Nu handlar det om att återerövra människors förtroende och den enda vägen dit går genom en källkritiskt baserad kvalitetsjournalistik.

TEXT Ingrid Öhrn

FOTO Fredrik Mårtensson

När objektiviteten brister

VILKEN ROLL BORDE MEDIA EGENTLIGEN HA i förhållandet till rättsväsendet? Den frågan väcks efter att medias rapportering om vårdnadsålet "Varbergsfallet" fått kritik för att vara ensidig och inte tillräckligt objektiv.

SOM den tredje statsmakten i vårt samhälle har media en viktig granskande funktion i förhållande till rättsväsendet. Missförhållanden, brister och skandaler har avslöjats som i många fall lett till fällande domar och ändrade lagstiftningar. Media utgör således en viktig pådrivande faktor i samhällsutvecklingen.

Förhållandet mellan media och rättsväsendet är dock inte oproblematiskt. Rapporteringen om Varbergsfallet är ett aktuellt exempel på detta. I fallet beslutades det att pappan skulle få ensam vårdnad om barnet tills vidare. Pappan har anklagats för våld mot barnet och dömts för våld mot mamman.

Kritiserats för att vara partsinlaga Ekot i Sveriges Radio var först med att rapportera om fallet. I sin artikel skriver de att skälet till att tingsrätten gav pappan ensam vårdnad var "för att kunna bevisa sin oskuld till våld". Detta är emellertid inte ett skäl som nämns i do-

men från tingsrätten. Istället grundar sig beslutet på att mamman inte främjat utan motverkat umgänge med barnet. Lagmannen som beslutade om vårdnaden förtydligar detta i ett skriftligt meddelande i inslaget. Efter att programmet Medierna i P1 granskade Ekots rapportering kom Ekot senare med en rättelse och ett förtydligande till den ursprungliga artikeln.

Ekots rapportering kritiserar även för att vara ensidig. I rapporteringen är mammans perspektiv framträdande. Pappans ombud Robert Mjösén menar på att Ekots rapportering haft en slagsida åt mammans håll och att objektiviteten brister. I inslaget från Medierna i P1 uttalar sig även Joakim Bloom som menar på att Ekots rapportering liknar en partsinlaga.

När Ekot svarar på kritiken i inslaget menar de att tanken bakom var att ge en bred bild av situationen. Syftet bakom var att visa på bristerna i Socialtjänstens utredning. Gällande kritiken om att rap-

porteringen varit ensidig menar Ekot att de försökt att ge även pappans bild av situationen men att pappan och ombudet tackat nej till att ge kommentar.

Medias roll

Det finns tydliga regler gällande krav på saklighet och opartiskhet enligt Myndigheten för press, radio och tv. Kontroversiella ämnen får inte behandlas ensidigt så att endast en parts version dominerar. Detta är precis det som rapporteringen om Varbergsfallet kritiserats för.

Så visst är det bra att media granskar rättsväsendet. Men granskningen får inte innebära att en vinklad bild av omständigheter ges. Risken med en ensidig eller vinklad medierapporteringen är att samhället riskerar att få en felaktig bild av ett beslut som tagits av rättsväsendet. Beslut och domar kan ofta vara svårtillgängliga för allmänheten och det är därför av stor betydelse att det som rapporteras presenteras på ett korrekt sätt.

TEXT Cornelia Frank

När journalister ringer

MÅNGA läsare är för unga för att minnas Ebbe Carlsson-affären, som sommaren 1988 klistrade miljoner svenskar vid teven. En minister och två polischefer fick avgå. Fler förhördes i konstitutionsutskottet.

Per "Pelle" Wendel var en av mycket få journalister som dittills brytt sig om Ebbes teori att kurdiska PKK mördade Olof Palme. Våren 1987 hade Hans Holmér avgått som spaningsledare. Hans omfattande tillslag mot misstänkta PKK-anhängare och ett kurdiskt bokcafé i Stockholm kammade noll. "Kurdspåret" om Palmemordet ansågs redan uttömt.

Ebbe kom till intervjun med en polis som egen livvakt. Wendel hörde Ebbe nämna sina extraordinära befogenheter från regeringen och SÄPO. Detta, men inte vad Ebbes privatspanande och hemliga avlyssnande nått fram till, blev scoopet. Mordet är ännu olöst.

I dokumentären *Ebbe – The Movie* minns Ebbes bokförläggarkollega Albert Bonnier när skandalen avslöjades:

– Hela Sverige var tapetserat med Expressens löpsedel. Jag sa "Vad har hänt, varför kommer det här nu?" och Ebbe sa "Det undrar jag med. Jag har ju sagt till Pelle att inte skriva någonting!"

Mycket går att förstå 30 år senare.

Ebbe var ärelysten och trodde han var mördaren på spåren. Han sa i TV hos Stina Dabrowski 1991 att hans tid var utmätt av HIV-sjukdom (som inte gick att bromsa då) och det gjorde honom mer benägen till risktagande. Han var van att komma som outsider och gå egna vägar (en ökad kolumn om Ebbe av Cecilia Hagen uttryckte den tidens homofobi). Men hur kunde han, som varit informationssekreterare i Justitiedepartementet och journalist, tro så fel om Expressens nyhetsvärdering? Den gåtan tog Ebbe Carlsson med sig i graven.

Ingen riksnyhet, men en lokal notis, var på gång kort efter att jag sett Ebbe-filmen. En reporter hade, av den som råkat svara när hon ringt en kommun, hört att på förvaltningsrätten där jag jobbar var ett upphandlingsmål fördröjt utan skäl. Detta var felaktigt. Målet var inte ordinärt, utan ett av de allra första i Sverige om hur GDPR kan inverka på lagen om offentlig upphandling (LOU). Men om jag gått i försvar, hade hon då hört en slingrande Lill-Ebbe? Hur vet en tidspressad journalist att jag inte ljuger?

Jag anlade en annan approach och förklarade GDPR; "du har kanske själv fått frågor från företag om du samtycker att stå i kundregistret?". Jag sa att domstolen ska ingripa bara om kommunen

brutit mot LOU. Men om kommunens krav medför att leverantören måste bryta mot GDPR, som det klagande bolaget hävdade, är det då ett brott mot LOU:s princip om proportionalitet? Detta är vad som ligger på bordet, sa jag.

Det blev också vinkeln från reportern, som väntade tills domen kom och då intervjuade domaren. Hon, inte jag, fick "15 minutes of fame" och kom på bild. Vi kanske bidrog lite till GDPR-bildningen i länet.

Poängen är att jag gav en story som inte bara var mer sann, utan också mer intressant, än det reportern hört av kommunen. En sådan didaktisk profil, parad med kunskap om sekretess och stor försiktighet med personuppgifter, kan vara en hållning till media. Min erfarenhet är att när journalister ringer jurister brukar de söka sanningen. Sådan ambition saknas hos många skribenter, av lättja eller värre skäl, men då lyfter de sällan ens på luren.

TEXT David Munck

FOTO Shutterstock

Om karriären, villfarelsen och framtiden

DET ÄR TVÅ ÅR SEDAN

justitierådet Göran Lambertz gick i pension efter en lång och framgångsrik juristkarriär i offentlighetens ljus. För iusbäraren berättar han om yrkeslivet, pensionen och vad han har lärt sig av ett liv i juridikens tjänst.

GÖRAN Lambertz växte upp i Kisa, Östergötland. År 1971 flyttade han till Uppsala för att göra sin värnplikt vid tolkskolan. Och i Uppsala kom han att bli kvar. Han träffade sin blivande hustru Susanne och snart började han läsa till jurist vid Uppsala universitet. Då var målet att bli diplomat. Men väl igång med studierna upptäckte han att juridiken var rolig i sig. Kopplingen mellan logik, språk och samhällsfrågor passade honom.

Göran berättar att han ser tillbaks på sin studietid med stor glädje. De var ett bra studiegång och han tyckte mycket om att plugga. Det var också under studietiden som han och Susanne fick sitt första barn, sonen Petter. Då var de 21 och 23 år gamla. Susanne läste kemi och biologi och hade mycket obligatorisk undervisning, så Göran var hemma mycket

med deras son. Och trots att en hel del av tiden gick till att ta hand om sonen lyckades han samtidigt med konststycket att gå ut juristprogrammet med högsta betyg i alla ämnen.

– Jag kunde plugga mycket medan min son sov. Sedan var juristprogrammet inte heller så tufft på den tiden. Man kunde ta det ganska lugnt om man bara pluggade rejält inför tentorna. Jag har förstått att juriststudenter nuförtiden har det väldigt stressat, men så var det inte riktigt då.

År 1976 tog Göran sin juristexamen och han hade redan då bestämt sig för att gå den offentliga juristbanan. Visserligen hade han och ett par kompisar sagt att de skulle starta en advokatbyrå tillsammans, men Göran var ganska tidigt klar över att domstolar och myndigheter passade honom bättre. Efter att ha tjänstgjort som tingsnotarie sökte han sig till Hovrätten. Han blev hovrättsfiskal 1980 och arbetade då som lärare vid Juridiska institutionen i Uppsala och senare som utredningssekreterare. År 1989 utnämndes Göran till hovrättsassessor i Svea hovrätt.

Han berättar att den främsta anledningen till att det blev just domstolsbanan var hans vilja att bli framgångsrik.

– Det var vägen till högre poster. Och trots att jag kanske inte sa det tydligt till mig själv, så ville jag väldigt gärna göra karriär. Det skäms jag ju lite för att säga nu, men så var det.

– I efterhand så tänker jag att det är löjligt att man skulle bry sig så mycket om sig själv. De egna framgångarna borde inte spela någon roll. När man mognat lite inser man att det är viktigare att vara en bra människa.

En hyllad och omdebatterad justitiekansler

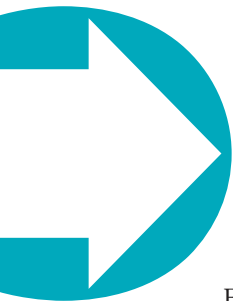
År 2001 utsågs Göran Lambertz till justitiekansler och det var också då han först blev känd för svenska folket. Göran tog plats i den offentliga debatten och fick flera gånger stor uppmärksamhet i media. En gång när han slagit larm om att det sitter felaktigt dömda i svenska fängelser, och en annan när han i Ekots lördagsintervju sa att det händer att poliser ljuger när de vittnar i domstolar, att det fanns en kultur där poliser håller varandra om ryggen. Kritiken uppskattades givetvis inte av alla, men under majoriteten av sin tid som justitiekansler var Göran hyllad för att han vågade kritisera rättsväsendet.

Göran stormtrivdes i den offentliga debatten och beskriver tiden som JK som den roligaste perioden i sin karriär.

– Mina åtta år som JK var en otroligt trevlig period. Att ha mediernas öra och känna att ”jag kan göra nästan vad jag vill”, det var väldigt kul. Att veta att man kunde åstadkomma saker och ting var också härligt. Det var en blandning av personlig tillfredsställelse och tillfredsställelse över att kunna göra nytta.

Det är klart att rampljuset har sina baksidor, men för Göran var det sällan som negativ kritik bekom honom. Förutom en gång. Det var när han som JK engagerat sig i fallet Veija Borg och försökt få den morddömda Borg friad av Högsta Domstolen genom att hjälpa till att skriva en resningsansökan. Senare visade det sig att Göran blivit lurad av Borg, som i alla år ljutit om sitt alibi.

– Då var det rätt jobbigt, för jag hade ju gjort fel. Och dessutom hade jag engagerat mig på ett sätt som JK inte borde. När kritiken är befogad, ja då är det inte så roligt. Samtidigt är det väldigt lärorikt att behöva erkänna att man gjort fel.

Moraliska dilemman?

En annan medialt uppmärksam händelse var när ett justitieråd år 2005 hade bötfullts för brott mot sexköpslagen. Då var det Göran, i egenskap av JK, som fick i uppgift att avgöra huruvida justitierådet borde lämna sin post eller inte. Trots att Göran ansåg att förtroendet för justitierådet var skadat, valde han att inte yrka avsättning. Beslutet fattades på rent juridiska grunder, men i den allmänna debatten var den moraliska frågan viktigare. Många upprörda ansåg att någon som köpt sex helt enkelt inte ska få sitta som justitieråd.

– Generellt, om man har gjort något som påverkar synen på en i ens yrkesliv, så tycker jag också att det är moraliskt rätt att man drabbas även i yrkesrollen. Man måste kunna straffas litegrann för det man har gjort, även utanför rättsväsendet. Men i justitierådets fall tycker jag, varken moraliskt eller juridiskt, att det han gjorde var tillräckligt illa för att han skulle bort från domstolen.

Men så tycker Göran också att juridiken och moralen oftast går hand i hand.

– Jag har på något sätt alltid känt att det går att göra juridiken så att den stämmer överens med hur man tycker att det borde vara.

Andra utmaningar för rättsväsendet idag

Jag frågar Göran om han tycker att de problem han pekade på under sin tid som JK - som att polis och åklagare brast i sin objektivitet och att domstolar dömda dåligt ibland - kvarstår idag.

– När det gäller domstolarna tror jag att jag vågar säga att det har blivit en klar förbättring. Man ser på domarna idag att de är klart mera resonerade och analyserande och har en intellektuellt högre standard än de hade då. Vad gäller po-

sen kring den seriemorddömda Thomas Quick (som senare återtagit sitt ursprungliga namn Sture Bergwall) och då bedömt att utredningarna och domarna varit korrekta. Den bedömningen fick han senare mycket kritik för, särskilt som Thomas Quick kom att frikännas från alla mord han anklagats för. I media hade man då hårt drivit linjen att Quick var helt oskyldig och att morddomarna var en rättsskandal.

Några år senare, år 2012, fick Göran en förfrågan om att vara med i radions

“ Medierna blev part i ärendet, och det är något som medier alltid bör undvika

lis och åklagare vågar jag inte säga. Idag tror jag att det största problemet inom polis och åklagare är bristen på resurser. När det till exempel gäller allvarlig brottslighet som våldtäkt, ja då får man inte lägga ner utredningarna på grund av resursbrist. Det är helt orimligt att en person som blivit våldtagen ska drabbas av att samhället inte har resurser för att utreda det.

En annan utmaning, och kanske den största, för rättsväsendet idag är att lyckas komma tillrätta med brottsligheten i förorterna, menar Göran.

– Där finns ett sidosamhälle som drar med sig unga människor. Den här brottsligheten bland ungdomar som inte respekterar rättsväsendet är väldigt ledsam och bekymmersam. Det är en utmaning för hela samhället, men framförallt polisen.

Quick och mediedrevet

År 2009 utsågs Göran till justitieråd i Högsta domstolen. Där verkade han sedan fram till sin pensionering 2017. Jobbet som justitieråd var betydligt mer anonymt än det som justitiekansler. Med ett stort undantag.

Under sin tid som JK hade Göran fått i uppdrag att granska rättsproces-

Studio 1 för att diskutera Quickfallet. Inför sin medverkan i Studio 1 läste han återigen in sig på fallet och han berättar att det var då han märkte att det fanns utomordentligt övertygande bevis om Quicks skuld beträffande de mord han dömts för men där resning senare beviljats. Det var alltså inte alls någon rättskandal att Quick dömdes för de åtta mord.

– Ur mitt perspektiv, och jag är säker på att jag har rätt, så blev det en stor villfarelse av det här fallet. Det var ett par drivande mediekkanaler som låg bakom den bild som sedan förmedlades till allmänheten men också till domstolarna. Mediekkanalerna blev garanter för att Quickfallet var en rättsskandal.

Med den inställningen kastades Göran rakt in i mediedebatten. Från att vanligtvis ha haft medierna på sin sida blev han istället motståndaren. År 2015 gav han ut boken Quickologi där han skildrar fallet ur sitt eget perspektiv. Han vill att boken ska vara en tankeställare för personer som litar alltför blint på majoriteten eller på de mest högljudda. Med sin bok ville han visa på faran i att journalister inte vågar ställa de svåra frågorna eller gå emot den rådande opinionen.

– Medierna blev part i ärendet, och det är något som medier alltid bör undvika.

Göran var länge en av de som debatterade Quickfallet mest. En del har kritiserat honom för att han som justitieråd valde att engagera sig i debatten. Han berättar att det såklart har påverkat honom att bli så kritiserad som han har blivit i perioder. Men Göran ångrar det inte. Generellt, såhär i efterhand, tycker han dock att han många gånger borde debatterat lugnare och mer lyssnande.

– Över huvudet taget, att vara aggressiv och hoppa på folk, det tycker jag är fel.

Det gjorde jag ganska mycket ibland när jag var mitt inne i debatten. Då var jag debattsugen och det kändes naturligt att slå hårt. Nu tycker jag att debatten ska föras vänligt och respektfullt. Det finns ingen anledning att bete sig på annat sätt.

Livet efter

Det är ungefär två år sedan Göran gick i pension. Han hade trivts mycket bra på Högsta domstolen och väntade till 67 innan han lämnade. När dagen väl kom kände han sig dock förberedd och

såg fram emot att rå om sin tid. Men så mycket normalt pensionsliv hann Göran inte med. Bara en kort tid efter pensionen blev hustrun och livskamraten Susanne svårt sjuk i cancer och hela livet vände. Hösten 2018 gick hon bort.

– Fram till dess, och även fortfarande, har pensionslivet kommit att präglas av hennes sjukdom och bortgång. Jag berörs ju väldigt starkt av hennes död. Saknaden efter henne är enorm.

I samband med sin pensionering meddelade Göran att han skulle skriva en bok med titeln ”Inifrån Högsta domstolen”, baserad på hans erfarenheter från sina nästan 8 år som justitieråd. Men någon bok blir det nog inte, säger Göran. När hans Susanne blev sjuk bestämde han sig för att lägga ner projektet.

– Att skriva en bok kräver några timmar om dagen och det hade inte jag. Jag ville vara med min hustru.

Inte heller om han skulle få tid att skriva framöver tror Göran att boken blir av.

– Det finns så många andra, viktigare, saker som tränger sig före.

Om man bara ser till pensionslivet i sig trivs Göran bra. Han berättar att han numera försöker att balansera sin tid mellan jobbrelaterade saker, personlig utveckling och att hjälpa folk.

– Hjälpa i meningen att jag försöker göra nytta för personer som behöver det, utan att tjäna pengar på det själv. Jag har kontakt med ett antal personer som jag hjälper, främst med juridiska frågor. När man varit så privilegierad och gjort så mycket för sig själv var det dags att göra saker för andra i första hand. Sedan tycker jag ju fortfarande att det är himla kul med juridik.

Göran Lambertz

Bor: Uppsala

Yrke: Pensionerad. Var justitieråd åren 2009-2017, innan dess justitiekansler 2001-2009. Dessförinnan anställd på justitiedepartementet i tolv år.

Andra engagemang: Juridikens roll i samhället, Institute for Cultural Diplomacy (fredsarbete), fotboll

Bästa bok? Blonde av Joyce Carol Oates

Bästa film? Den röda filmen av Krzysztof Kieslowski

TEXT & FOTO Ingrid Öhrn

Alla fighter kan inte vinnas direkt

NÄR Ruth Bader Ginsburg en gång fick frågan vad hennes bästa råd till unga kvinnor var, svarade hon: "Fight for the things that you care about, but do it in a way that will lead others to join you."

RBG röstades in i den amerikanska Högsta domstolen 1993, med endast tre röster(!) emot sig. Idag är den liberala 86-åringen även känd som "the Notorious RBG" – men hennes största gärningar vilar naturligtvis inte i rollen som popkulturell ikon, utan i det jämställdhetsarbete som hon bedrivit genom sitt yrkesliv. Och det är där som filmen "En kvinna bland män" tar avstamp.

Det börjar med en svepande kamera över hundratals kostymklädda män på väg mot Harvard. Plötsligt skymtas en klänning och ett par klackskor. När den unga RBG, spelad av Felicity Jones, deltar i uppropet till Harvard Law School 1956 är hon en av endast nio kvinnor. Samma kväll bjuds hon och de andra kvinnorna in till middag hos skolans dekanus, där de snabbt måste svara på frågan: varför ockuperar du en plats som kunde ha tillfallit en man?

RBG tvingas hantera en rad motgångar och en hel del av dem beror på att hon är kvinna. Men tittarna blir snart varse att RBG inte tänker finna sig i det. När maken Marty, porträtterad av Armie Hammer, blir sjuk i cancer börjar hon gå på hans lektioner också (Marty var juriststudent i klassen över RBG). Samtidigt tar hon hand om dottern Jane och går ut från universitetet som kursetta.

Familjen flyttar senare till New York och den förväntansfulla RBG tvingas ta jobb som universitetslärare, när hon blir nekad arbete på advokatbyråerna. Det dröjer många år innan hon tillslut bestämmer sig för att tackla den könsdiskriminernade amerikanska lagstiftningen. Ett av hennes första case blir det skatterättsliga fallet Moritz v. Commission. Där nekades en ogift man ersättning för att han tog hand om sin sjuka mamma, eftersom endast kvinnor godtogs som vårdnadshavare.

"En kvinna bland män" opererar på flera plan simultant - här blandas storlagen juridisk argumentation med relationsdrama och berättelsen om en feministisk förkamp. Som juriststudent är

En kvinna bland män
Regi: Mimi Leder
Manus: Daniel Stiepleman
I roller: Felicity Jones, Armie Hammer, Chris Mulkey m fl
2018

det lätt att tjasas av den rappa RBG och de stordåd som hon uträttar. Och många scener som skildrar hur RBG försöker staka ut sin egen väg i en mansdominerad, tuff bransch berör. För någon som inte är lika insatt kan jag dock tänka mig att juridiskan blir aningen tröttsam.

I stället är "En kvinna bland män" som allra starkast i förhållande till RBG:s råd att kämpa för de saker du bryr dig om, men att göra det på ett sätt som får andra att ansluta sig till dig. Genom filmen får tittaren följa RBG på hennes resa mot kanske just den insikten – att alla fighter inte kan vinnas direkt, ibland krävs också tid och tålamod.

TEXT Johanna Andersson

FOTO Jonathan Wenk / Nordisk Film

Tunn bok om kränkningar på nätet

VÅRT millenium har ordet kränkning devalverats. Det ger professor Axbergers nya bok ett lätt banalt skimmer trots hans cred. Titeln är ingen slump. Han ägnar 12 av 90 sidor åt att tänka ut ett mindre affekterat ord än näthat. Han landar i nätkränkning för att "den utsattas subjektiva upplevelse är central".

Detta anslag stärker oavsiktligt bilden att vi som bryr oss är snöflingor. "Det jobbigaste" som de flesta jurister "liksom gjort i sitt liv är T3-tentan" och detta faktum skapar "fjantighet", twittrade moderaten Hanif Bali (20/9-18). Den som vill peppra med sådana fördomar får av Axberger ammunition till korkpistolen.

Välmenande manar Axberger att "ta hänsyn till dem som berörs av det som förmedlas". Cyberkrigare vet dock alltför väl hur våra framtidsdrömmar är som skörast och internet mest långsamt. Det är en objektiv fråga vilket snitt av uthängning som får risk-googlande rekryterare att kasta en jobbsökan utan att hinna utreda om påståendet är sant.

Till bokens förtjänster hör analysen av rasismen mot Jimmy Durmaz i fotbolls-VM 2018, problematiserande av idén att ge tech-jättarna censurmakt och en exposé över yttrandefrihetens gränser (uppdaterat om hämndporr). Bokens undertitel "som rättsligt och demokratiskt problem" väcker nya frågor som bara snuddas vid. Inte ens Bonniers klarar att moderera kommentarsfält. DN anlitar företaget Ifrågasätt, som stoppar troll och mejlar arga tyckare 'välkommen om du hyfsar tonen'. Men om en

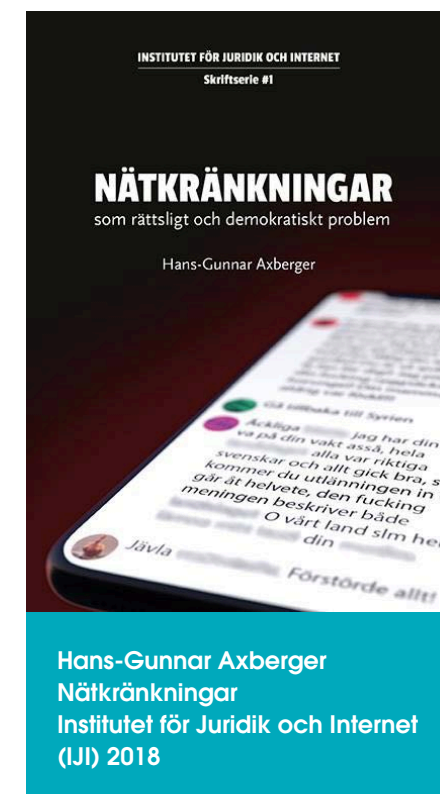
brottslig kommentar passerar; hur står ansvaret mellan DN, Ifrågasätt och den som skrev?

Axberger vidgår, med Trump som enda exempel, i kapitlet om hat mot politiker att dessa ibland själva "går hårt åt" andra. Jo tack. Före 2018 hade en politiker (v) twittrat "AK4 /AK5 - borgarjäväl hälsa hem», en (mp) upprepat att Bali är "husneger», en (kd) skrivit på FB att svenska folket förtjänar utplånas och Putin gärna får invadera, en (m) kallat Annika Strandhäll "hora" och en (sd) lanserat en skala där muslimer inte är 100 % människor. Så kan jag inte tala på jobbet. Förstår dessa herrar vilka krav på civilitet vi andra har på oss?

Reinfeldts talskrivare Moa Berglöf, i onåd sedan (m) svängt om invandring, kom i dispyt med Bali. Det triggade en hatstorm med hot, sexuell sadism och falskt konto i hennes namn. Enligt en insatt borgerlig källa kan sådant pågå i veckor, månader. Bali ansvarar inte för sina Twitter-följare. Priset för att kritisera en riksdagsman är ändå för högt.

Utan "mer långtgående nykriminaliseringar", som Axberger inte förfäktar, anser han att straffrätten inte har lösningen. Han har rätt. Det visas grafiskt av att boken är så tunn.

Nu beljugs rysslandsforskaren Martin Kragh som brittisk agent. Det medför risk att utsättas för mord (Alexander Litvinenko) eller mordförsök (Sergej Skripal). Aftonbladet gav vingar åt förvrängda läckor men hur kom trollen över originalet? Hur skyddar vi våra namn och sfärer? Jag känner mig tomhänt.

Hans-Gunnar Axberger
Nätkränkningar
Institutet för Juridik och Internet
(JI) 2018

I bokens bästa kapitel "Internet som regleringsobjekt" antyds ett forskningsfält: "Facebooks Cambridge Analytica-debacle illustrerar ett annat och på sitt sätt större demokratihot än näthat m.m". IJI har en del att göra.

TEXT David Munck

Oroa dig inte – det ordnar sig

SLUTET ÄR NÄRA! Nu är det bara drygt en månad kvar av min juristutbildning. Så här i slutet av en utbildning där stressen ibland kan vara hög och den psykiska ohälsan är utbredd vill jag dela med mig av några egna tankar och erfarenheter.

UNDER mina år på juristprogrammet har jag både hunnit se andra gråta över halva poäng på rättsfallskoncentrat och själv skrikit som ett barn i min kudde över en kuggad tenta.

I början av min första termin sa en kille som då läste termin 8 till mig: Se till att skaffa riktigt bra betyg, annars kommer du aldrig få de "coola jobben". Vad som är ett coolt jobb kan diskuteras, likaså vad som är riktigt bra betyg. Jag tror inte att någon skulle säga att mina betyg är riktigt bra, men ändå har jag fått ett jobb efter sommaren som enligt min mening är riktigt coolt. Dessutom är jag ganska säker på att jag hade fått jobbet även om mina betyg var sämre. Enligt Juseks statistik från 2017 hade nämligen 97 % av de tillfrågade nyutexaminerade juristerna ett kvalificerat jobb inom tolv månader från examen! Detta tål att jämföras med många andra yrkesgrupper.

Killen på termin 8:s ord kom dock att förfölja mig och bli lite av en underliggande stress och ganska snart var jag en del av den ganska utbredda betygshetsen på programmet. Att mina närmsta vän-

ner på programmet är väldigt duktiga och snabbt fick extrajobb på byrå gjorde inte saken bättre. Efter straffrättstentan som inte gick som jag hoppats nådde jag någon form av botten och funderade på om det ens var värt att fortsätta studierna. Jag hade ju inget byråjobb och inte heller lika bra betyg som mina vänner. Till slut bestämde jag mig för att fortsätta och det är jag tacksam över i dag, trots att jag på vägen hit lyckades kugga rättshistorian och några duggor.

Mina råd till dig som befinner sig i början av juristprogrammet är: försök att släppa stressen som så lätt smyger sig på. Se till att njuta av studietiden i stället för att hoppa på betygshetsen och få toppbetyg i alla ämnen. Försök att hitta en inriktning du gillar och bli bra på just den och framför allt – passa på att ha lite roligt.

Om du inte vet vilken inriktning som du gillar än så ordnar det sig ändå – jag vet det knappt själv! Det viktigaste är att du inte låter studietiden bli fyra och ett halvt "förlorade år" av ditt liv på grund av att du inte gör annat än att plugga och jobba. Och glöm inte av att bortom de känslomässiga topparna och dalarna är detta en fantastiskt rolig, intressant och givande utbildning.

Jag ångrar inget med min studietid, men om jag hade fått göra om den så skulle jag passa på att njuta mer av studentlivet med allt vad det innebär, gå på fler sittningar och engagera mig i JF. Visst ser jag fram emot att börja jobba i augusti, men jag kommer även att sakna allt det fina som varit under studietiden.

Slutligen vill jag säga att du kan ta mina råd, eller inte, men oroa dig inte – det ordnar sig!

TEXT Oscar Gustafsson

FOTO Fredrika Lageryd

Att läsa juristprogrammet som icke-svensk

JAG minns att jag var mycket entusiastisk inför min första dag på juristprogrammet. Troligen delade jag den känslan med de flesta av mina nya medstudenter, men mina skäl var nog delvis annorlunda. Detta var nämligen inte min första juristutbildning, utan jag hade gett mig i kast med att komplettera min utländska juristexamen för att kunna arbeta som jurist i Sverige.

Jag såg fram emot att ta reda på hur juridiken lärs ut i ett annat land, och jag anade att vissa juridiska företeelser i Sverige skulle överraska mig.

Redan på första kursen blev jag högst förvånad över att svensk civilrätt har en så låg grad av kodifikation. Till skillnad från den för mig så bekanta civilbalken har vi i Sverige bara avtalslagen att förlita oss på. Även rättskälleläran förvånar troligtvis en utomnordisk jurist: att doktrin är en rättskälla tyder på en obruten rättstradition och en hög grad av tillit i samhället, då aktörer som inte har formella maktbefogenheter kan påverka rättsutvecklingen.

Det visade sig direkt att jag inte var ensam om att ha utländsk bakgrund. I min seminariegrupp var vi fyra utlänningar som skulle lära oss det svenska juridiska hantverket. Jag hade tur: på mitt universitet i Ryssland läste jag svenska som första språk parallellt med juridiken och

studerade t.ex. grunderna för den svenska rättsordningen. Så lyckligt lottade är förstås inte alla utlänningar som vågar sig på juristprogrammet. Jag minns en tjej från Syrien som tyvärr hoppade av utbildningen eftersom lagtextspråket var för svårt för henne. Tentor och andra skriftliga uppgifter är också mycket mer utmanande för studenter med utländsk bakgrund, speciellt i de fall då språk utgör ett eget bedömningskriterium. Eftersom man inte behärskar språket på modersmålsnivå blir man mer återhållsam på seminarierna och låter bli att svara på frågor trots att man vet svaret – för att man skäms för sin brytning.

Det är som jag blev antagen fanns ingen kompletteringsutbildning för utländska jurister och jag var därför tvungen att läsa hela juristprogrammet. Jag lyckades dock korta ner det till tre år tack vare att jag kunde tillgodoräkna mig en del kurser från min tidigare utbildning. När jag idag ser tillbaka på dessa tre år så ångrar jag inte att jag valde att läsa juridik i Sverige. Förutom att en ny (juridisk) värld öppnades för mig lärde jag mig att se juridiken i ett större samhällsligt perspektiv. I den ryska konstitutionella rätten finns alla nödvändiga skyddsmechanismer som en

rättsstat och en fungerande demokrati kan tänkas behöva (t.ex. en maktodelningsprincip, en princip om domstolars oberoende och ett kapitel om mänskliga rättigheter som inte kan ändras). Sverige däremot saknar många för mig självklara fenomen som skulle kunna skydda rättsstaten, såsom en författningsdomstol, abstrakt normprövning eller ett krav på kvalificerad majoritet i riksdagen för att genomföra grundlagsändringar. I praktiken är dock skillnaden vad gäller respekt för grundlagen och rättighetsskydd stor mellan Sverige och Ryssland. Juridiken är alltså bara en pusselbit i det stora sammanhanget och vi som jurister får aldrig glömma alla andra faktorer som bidrar till ett rättssäkert samhälle, utöver en välskriven lagtext.

TEXT Anna Zotéeva

FOTO Thinkstock

Vill du också skriva en insändare till iusbäraren? Maila chefred@jurstud.com

Myndighetsmiss i Malmö

Polisens agerande i sin patrullerande verksamhet är på många läppar. Sedan smartphones kom har allt fler börjat filma polisingripanden, något polisen inte alltid hanterar som den ska.

JAG sitter en kväll scollar igenom mitt Twitterflöde och fastnar vid en länk till ett Youtube-klipp, ett klipp med 497 000 visningar (april 2019). Klippet är en ung man som filmar hur en polisbil stoppat en annan bil på allmän plats. Mannen håller avstånd och stör inte polisens arbete och står lugnt med sin flickvän.

Händelsen borde ha slutat där. Men tvärtom börjar det intressanta först nu. En av poliserna, en kvinna, kommer fram till det filmande paret. Frågar varför de filmar. Frågar efter personuppgifter och vad de heter, vilket mannen lugnt och sansat förklarar att han inte behöver uppgifter, och han undrar vilket lagstöd polisen har för identifiering.

Varför är detta då intressant? Det är oroväckande se hur statliga tjänstemän medvetet utnyttjar folks okunskap om vilka rättigheter man har och subtilt hotar om att bli förda till polisstationen för att bli identifierade, utan lagligt stöd el-

ler misstanke om brott. Eller ens svar på vilken lag de har som lagstöd för identifiering, legitimering och förande till polisstation. Polisen låter honom inte lämna platsen, men samtidigt är han inte frihetsberövad. Den kvinnliga polisen blir märkbart frustrerad och irriterad över att han känner till sina rättigheter. Därefter kommer hennes manliga kollega fram och ifrågasätter hans filmande. Sen en radda av känsloargument med antaganden om den unga mannen. Samt att han kan lagen bättre än vad den unga mannen kan. Vilket han precis bevisat att han inte kan. Även han blir irriterad när han inte får sin vilja igenom.

Argumenten från de två tjänstemännen är inte direkt värdiga en statlig myndighet. I synnerhet beklämmande sett till vad deras arbetsuppgifter är. Frågan man ställer sig är om de är ren och skär okunskap, eller medveten taktik för att skrämma medborgare till lydnad? De påstår att de har rätt att legitimera vem som helst. Vidare anser de att de inte är tillåtet att filma på allmän plats.

Detta klipp visar upp en sida om myndigheters bristande kunskaper om grundlagarna samt deras rättigheter gällande myndighetsutövandet. Och hur det är problematiskt. De känns inte helt ok att polisen kör ad hoc-tillämpning av lagar och även hittar på lagtolkningar till sin egen fördel. Jag vet inte om jag ska bli provocerad av okunskapen eller rädd.

En kombination av båda är vad jag känner i detta nu.

Jag har full förståelse för att läget i Malmö där klippet är filmat är allvarligt just nu, gängskjutningar och explosioner (!!) är vardag där. Polisen som myndighet är extremt pressad och även utsatt för våld som var extremt ovanligt i deras tjänst för inte alltför länge sedan.

Men. Kära polisen. Det är tillåtet att filma och fotografera på allmän plats, även poliser i arbete så länge de inte stör polisens arbete. Sluta upp med denna skräcktaktik mot oss medborgare. Ni skadar förtroendet mot rättsstaten och erat myndighetsutövande.

TEXT Harri Korhonen

FOTO Shutterstock

Klippet går att se i sin helhet på Youtube: https://youtu.be/X_4VqlnRR2E

Hör du till dem som lyssnar?

Vi vet att nyckeln till att kunna erbjuda effektiv rådgivning ligger i förmågan att vara lyhörd.

Inte bara till kundens utmaningar och problem, utan också internt: genom att ha en transparent kultur tar vi tillvara på all den kunskap som finns inom våra väggar, och skapar de bästa förutsättningarna för ett givande samarbete. Vill du bli en del av en advokatbyrå som lyssnar på det du har att bidra med? Kom förbi på ett samtal!

DEN MODERNA BYRÅN
CEDERQUIST.SE

CEDERQUIST

Skjutningarna i Sveriges förorter

SVERIGES FÖRORTERS FRAMTID TYCKS VARA FYLLED AV ÖDESMÄTTAT VÅLD. Är det inte fråga om slagsmål så är det hedersförtryck. Är det inte hedersförtryck så är det öppen narkotikaförsäljning. Just nu vilar fokuset på de många skjutningarna.

SOMMAREN 2017 seglade Sverige upp i topp i en famös forskningsrapport. Enligt det innovativa måttet "granat-attacker per capita" var läget jämförbart med Mexiko. Skjutningarna saknade motsvarighet i Sveriges grannländer, med flest antal döds-skjutningar i Norden. Enligt polisens statistik blev situationen värre under 2018 med över 300 skjutningar, 45 döda och 135 skadade. Polisen menar att en majoritet av skjutningarna skedde på allmän plats i tätbebyggt område, många med kopplingar till kriminella konflikter och områden utsatta av konflikter kring narkotika och hämndaktioner.

Men narkotika och hämndaktioner kan inte sägas vara hela svaret på skjutningarna i svenska förorter. Jämfört med

många andra länder i Europa sticker Sverige ut när det gäller dödsskjutningar som har bakgrund i socioekonomisk status i kombination med en utbredd narkotikahandel. Polisen lyfter fram åtgärder för att förbygga våldet såsom tydligare stöd till utsatta familjer, stärkta skolor i utanförskapsområden, bättre psykiatrisk diagnos för gängmedlemmar som behöver vård samt att fler myndigheter än polisen finns på gatorna nattetid.

Under föregående mandatperiod inledde regeringen ett kraftfullt arbete mot skjutningarna. Åtgärderna riktades mot förekomsten av illegala vapen samt mot de kriminella grupperingar som står bakom skjutningarna. Minimistrafen för grovt vapenbrott fördubblades. Resultatet blev att fem gånger så många personer häktades för grova vapenbrott under 2018. För att effektivisera brottsbekämpningen har regeringen i en rad budgetar aviserat stora resursökningar till Polismyndigheten som kom att bidra till att höja förmågan och effektiviteten i polisens arbete. Idag sitter mer kameror uppe på brottsutsatta platser än någonsin tidigare. Dessutom presenterade regeringen ett nationellt brottsförebyggande program (Tillsammans mot brott) som innehåller tidiga insatser för

barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet samt stöd till dem som vill lämna kriminella eller extremistiska grupper bakom sig.

Brottsförebyggande, brottsbekämpande och kommunikation hänger ihop. Om samhället ägnar sig endast åt att bekämpa brotten genom att öka polisens närvaro i utsatta områden, skärpa lagstiftningen, sätta fler i häkte och anstalter då kommer vi stå där och rulla en stor sten för en uppförsbacke varje dag utan något resultat. Samhället behöver fylla luckan med att förbygga brott genom att kommunicera, stärka skolor, fritidsklubbar, satsa på unga, hjälpa de ur de kriminella gängen och skapa trygga platser. Ge dem möjlighet att jobba och förtroende att delta. Det gäller att se på förorten som en del av Sverige och inte som ett parallellt samhälle. De problem vi ser i förorten är hela Sveriges problem.

TEXT Farel Danho

Volontär på Brottsofferjouren

BROTTSOFFERJOURN är en ideell organisation som med grund i FN:s konvention om mänskliga rättigheter arbetar för alla brottsutsattas rättighet att få stöd. Iusbararens skribent Cristina Keskitalo är volontär för organisationen och skriver om verksamheten och arbetet som volontär.

Brottsofferjouren består av lokala jourer, ett förbundskansli och en nationell stödlinje som är gratis att ringa till. Verksamheten fungerar som ett komplement till samhällets hjälpinsatser. Det första och viktigaste uppdraget vid kontakt är att lyssna och vara en medmänniska. Vid behov kan den brottsutsatte få stöd vid kontakter med hjälpinstanser som psykologisk hjälp, skyddat boende eller ekonomiskt understöd. Hjälp och råd ges även vid myndighetskontakter. Dessutom ges information om rätten till skadestånd.

Det finns två olika uppdrag: stödpersoner och vittnesstöd. Stödpersoner ger hjälp och råd med ovanstående men också vägledning i brottmålsprocessen och vad som händer efter en polisanmälan. Vittnesstöd möter upp, ger information om hur rättegången går till och ger stöd i samband med rättegången. Den brottsutsatte och vittnet behöver alltså inte möta den tilltalade ensam. Detta

kan öka chanserna till att ett vittne fullföljer sin anmälan och vågar vittna.

För att bli godkänd som volontär av brottsofferjouren skall man vara lämplig, t ex vara ostraffad (såsom vid arbeten med barn). Efter sedvanlig ansökan och intervju med den lokala styrelsen och samordnaren beslutar de vilka de antar till utbildningen till volontärer. Alla stödjare skriver under ett etiskt tystnadslofte som är personligt bindande. Därmed lovar stödjaren att aldrig föra vidare information om brottsoffrets eller vittnets personliga förhållanden. Om en stödjare bryter loftet kan hen inte fortsätta sitt uppdrag.

Utbildningen består av både teori och praktik. Upplägget på utbildningen kan se olika ut vid olika lokala jourer, men följer samma utbildningsplan och använder sig av samma material. Kursen kan t ex delas upp på kvällar eller helger. Jouren kan även erbjuda studiebesök och föreläsningar av åklagare, poliser mm. Sedan skall praktik ingå, den består av att praktisera som stödperson och vittnesstöd. Praktiken som stödperson innebär att man sitter med och lyssnar på samtal eller är med vid besök på jouren. Praktik som vittnesstöd innebär att man följer till rättegångar för att stötta brottsoffer och vittnen före och under

rättegången.

Efter grundutbildningen kan man börja arbeta schemalagt som volontär. Den som godkänns får ett diplom och ett stödpersonsbevis eller vittnesstödsbevis. Oftast arbetar man några gånger i månaden, ett par timmar åt gången. Detta varierar en del, då man ställer upp efter förmåga.

Det finns flera skäl till varför detta kan rekommenderas till juridikstudenter. Dels har studenterna bra förkunskaper om rättsreglerna, reglerna om processen osv. Dels är det naturligtvis intressant att få följa med till rättegångar och få mer praktisk erfarenhet av processen, mer än som bara åskådare. Det är också personligt utvecklande att få ta del av andras erfarenheter och att få stötta en klient i en representativ roll. Tyvärr är det ju så att juristutbildningen saknar praktik, detta är ett ypperligt sätt att få just praktisk erfarenhet.

TEXT Cristina Keskitalo

Skribenten arbetar som volontär på Brottsofferjouren.

FRÅGA arbetsrättaren REBECCA

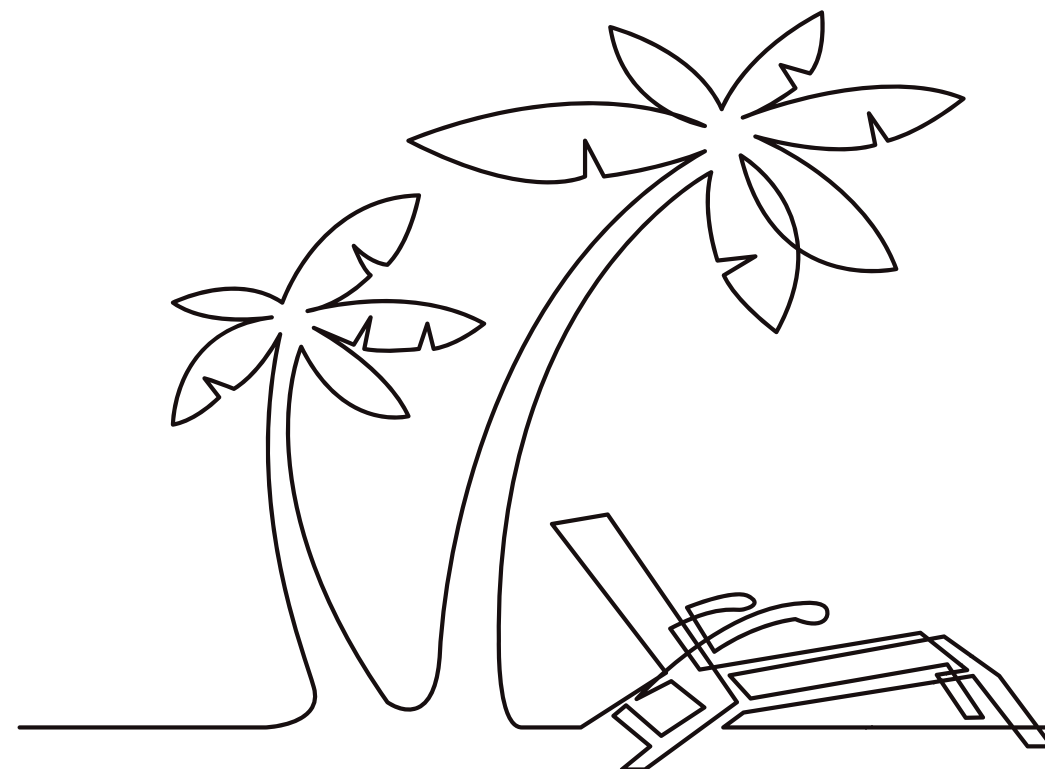
Har du också en
arbetsrättsfråga som
du vill få svar på?
Mejla till [arbetsratt@
jurstud.com](mailto:arbetsratt@jurstud.com)

REBECCA HENRIQUES arbetar som arbetsrättsjurist och förhandlare hos Transportföretagen som är en samarbetsorganisation för arbetsgivar- och branschförbund inom transportnäringen. Rebecca har juridikexamen och en fil. kand. i personal- och arbetslivsfrågor. Hon ansvarar även för den årliga sammanställningen av Karnovs författningssamling i arbetsrätt.

SOMMAREN är snart på intåg och planeringen av semestrarna brukar på de flesta arbetsplatserna vara klara. I samband med semesterplanering har flera frågor trillat in – kul att ni skickar in! Jag har försökt svara på så många som möjligt. Slutligen vill jag passa på att önska er alla en fin sommar!

1. Hej Rebecca! Hur många semesterdagar kan jag egentligen spara? Hur tar jag ut de sparade dagarna?

SVAR: Tack för frågan! Arbetstagare med 25 betalda semesterdagar har möjlighet att spara fem dagar per år. Du som arbetstagare kan spara dina betalda semesterdagar under högst fem år (dvs totalt 25 dagar). Om du på förhand vet att du vill spara fem dagar i år – meddela detta till din arbetsgivare. Det kan vara bra att känna till att det

inte går att spara semesterdagar samma semesterår som du väljer att ta ut tidigare sparade semesterdagar. Om du vill ta ut sparade dagar i samband med huvudsemestern (sommarsemestern juni – augusti) så ska du meddela arbetsgivaren detta i samband med planeringen av huvudsemestern. Om du vill ta ut de sparade dagarna vid annat tillfälle ska du meddela arbetsgivaren senast två månader i förväg.

2. Jag har rätt till 25 semesterdagar per år. Fem av dessa dagar vill jag spara till nästa år. Jag har precis haft semester och använde 8 semesterdagar då. Nu känner jag inte för att ha mer semester i år utan de tolv semesterdagar som är kvar skulle jag vilja ha utbetalt i pengar, min arbetsgivare vill inte det. Kan de verkligen vara riktigt?

SVAR: Ja, det är korrekt! Du har inte rätt att få ut semesterledigheten i pengar. Semesterlagen är en social skyddslag och semesterledigheten ska användas

till återhämtning. Huvudregeln är alltså rekreation och semesterlönen får inte omvandlas till en löneförstärkning. Arbetsgivaren är skyldig att lägga ut 20 betalda semesterdagar per år, under förutsättning att de har tjänats in (betalda).

Du skriver att du har sjutton semesterdagar kvar, fem av dessa har du tänkt spara, vilket du har rätt till. Glöm inte att meddela din arbetsgivare att du tänkt spara dessa fem. Det som återstår blir tolv semesterdagar som du vill få ut i pengar, vilket inte är en korrekt tillämpning av semesterlagens regler. Arbetsgivaren är skyldig att "tvinga" dig som arbetstagare att ta semester 20 dagar per år om dessa är betalda.

Om du som arbetstagare inte vill ta ledigt trots uppmaning om att lägga ut semesterdagar så måste arbetsgivaren ge dig besked minst två månader i förväg innan arbetsgivaren på egen hand lägger ut dina semesterdagar. Det är med andra ord klokt att du själv lägger ut din ledighet någon gång under semesteråret för att undvika att denna situation uppstår.

Jag har flera gånger fått likande frågor från arbetsgivare då det finns fler arbetstagare som önskar få ut semesterledigheten i pengar men då detta strider mot semesterlagen och arbetsgivaren

riskerar att bli skadeståndsskyldig så avråder jag alltid från att betala ut semesterdagar som ekonomisk kompensation istället för att ge arbetstagarna ledigt. I realiteten spelar det tyvärr ingen roll att du som arbetstagare själv vill detta, för semesterlagen är tvingande i detta avseende.

3. Hej, finns det möjlighet att ta ut halva semesterdagar?

SVAR: Enligt 3 a § semesterlagen avser semesterledigheten hela dagar, man kan alltså inte ta semester bara i några timmar.

FOTO Niklas Bolin Djanaieff
ILLUSTRATION Shutterstock

Nyexad och redo för ledningsgruppen?

På Vinge uppmuntras alla att göra skillnad.
Därför har vi byggt en stol som ger dig som
nyanställd en plats i ledningsgruppen.

Läs mer på vinge.se/karriar

VINGE